

Konu Başlıkları ve Kullanıcı Etiketleri Üzerine Bir Değerlendirme: Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Kataloğu ve LibraryThing Örneği

İpek Şencan¹

Öz

Kaynakların Web ortamındaki varlıklarının artmaya başlamasıyla birlikte bu kaynaklara erişim konusunda yaşanan sıkıntılar da daha fazla dikkat çeker hale gelmiştir. Kullanıcıların bilgi arama esnasındaki davranışlarını doğrudan etkileyen erişim problemlerinin çözümündeki en etkili yollardan biri kaynakların doğru tanımlayıcılar ile tanımlanmasıdır. Kaynakların konularını tanımlamada başvurulan başlıca tanımlayıcılar konu başlıkları ve son yıllarda kullanımı giderek artan kullanıcı etiketleridir. Bu çalışmada, kaynaklara verilen konu başlıkları ile bu kaynaklara kullanıcıların atamış oldukları etiketlerin kaynağın konusunu tanımlamadaki rolleri değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi koleksiyonunda "Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim" konusunda yer alan 2009 kitaptan sistematik örnekleme ile elde edilen 200 kitap incelenmiştir. Analizlerde, seçilen bu kitaplara katalogta verilmiş olan LC konu başlıkları ile LibraryThing'de atanmış olan etiketler değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda LC konu başlıkları ile LibraryThing etiketleri arasında sayı bakımından anlamlı bir ilişki olmadığı, kitaplara verilen konu başlığı ve etiket sayılarının yıllara göre farklılık gösterdiği gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bilgi arama davranışı, konu başlıkları, etiketleme, folksonomi, LCSH, LC konu başlıkları, LibraryThing.

Giriş

Kullanıcı araştırmalarının temelini oluşturan bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı birbiriyle yakından ilişkili kavramlardır. Bilgi gereksinimi, belirli bir amacı gerçekleştirmede sahip olunan bilginin yetersiz olduğunun farkına varılması durumu olup, bireyi bilgi arama davranışına yönelten en temel unsurdur (Case, 2002, s. 5). Bilgi arama davranışı, belirli bir amacı gerçekleştirme gereğinin bir sonucu olarak amaçsal bilgi arama şeklinde tanımlanmaktadır. Bilgi arama esnasında bireyler kütüphane gibi manuel bilgi sistemleriyle etkileşime geçebilecekleri gibi bilgisayar tabanlı sistemlerden de yararlanabilmektedirler (Wilson, 2000). Bilgi davranışı ise bilgi kullanımı ile aktif ve pasif bilgi aramayı içeren, bilgi kanalları ve bilgi kaynakları ile ilişkili insan davranışlarının tümü olarak ifade edilmektedir (Wilson, 2000). Case (2002, s. 5)'in yaklaşımı da benzer şekildedir. Buna göre bilgi davranışı, bilgi aramayı kapsamakta olup, istemsiz veya pasif davranışların (bilgiyle karşılaşmak veya göz atmak gibi) tamamıdır. Bilgi davranışı başkalarıyla yüz yüze iletişim şeklinde olabileceği gibi TV reklamlarında aktarılan bilgiler gibi pasif bilgi alımını da kapsamaktadır (Wilson, 2000).

Bilgi aramaya yönelik araştırmalar geleneksel olarak çoğunlukla bilgi arama kanalları, bunlardan duyulan memnuniyet ile bunların kullanımı, bilgi arama kanallarının karşılaştırılması veya kütüphaneciler tarafından sağlanan araçlara erişim ile meslektaşlardan, aileden ve arkadaşlardan elde edilen bilgilere erişmeye yöneliktir (Spink ve Cole, 2004, s. 657). Son yıllarda ise Internet'in bilgi arama davranışlarına olan etkisine yönelik çalışmalar hız kazanmış olup özellikle sosyal ağlar, Google kuşağı gibi konular üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

---

¹ Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, ipekscn@gmail.com

Bilgi arayan kullanıcıların amacı bir konuda gereksinim duydukları tüm bilgilere ve sadece aradıkları bilgilere erişmektir. Bilginin organizasyonunda ve sınıflanmasında da temel amaç benzer şekilde aynı bilgileri içeren kaynakları bir araya getirmek ve farklılıklarını ayırt etmektir (Tonta, 2012, s. 160). Bu aşamada, kaynaklara erişimde başlıca unsurlarından biri olan konu başlıkları oldukça önemli role sahiptir. Bir kaynağın hangi konu ya da konularda bilgi içerdiği o kaynağa atanan konu başlığı ya da terimle temsil edilmektedir (Tonta, 2012, s. 162). Kaynakların tanımlanması, belli bir mantığa dayalı sistem içerisinde sınıflanması ve konu başlığına atanması kullanıcıların bilgiyi / kaynakları aramalarında ve onlara erişim sağlamaları aşamasında karşılımları çıkmaktadır. Kaynağın kullanıcının aradığı bilgi ile ilgili olup olmadığına kullanıcının sorgu cümlesinde yer alan bilgilerle kaynağa atanmış olan konu başlıklarının birbiriyle çakışma durumuna göre karar verilmektedir (Tonta, 2012, s. 160). Kullanıcı hiç çakışma olmaması durumunda bilgi arama davranışından vazgeçebilmektedir. Kaynakların konularının doğru terimlerle tanımlanması ister istemez kullanıcıların bilgi arama davranışlarını etkilemekte ve yönlendirmektedir. Bu, bilgi arama davranışları konusunun mutfağında yer almakta ve bilgi aramanın gerçekleştirilmesinde kritik bir önem taşımaktadır. Bu çalışmada, kaynaklara verilen konu başlıkları ile bu kaynaklara kullanıcıların atamış oldukları etiketlerin kaynağın konusunun tanımlanması açısından rolünün ne olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Konu Başlıkları

Konu başlıkları, önceden oluşturulmuş, belirli bir sistematığı olan, kaynakların konularını tanımlamaya yarayan ve kontrollü sözcüklerden (denetimli dilden) oluşan sistemlerdir. Konu başlıkları aynı zamanda, kullanıcıların belirli bir konudaki materyalleri bulmasına yardımcı olmak amacıyla Kongre Kütüphanesi gibi bir grup otorite tarafından yaratılan ve geliştirilen sözcük dizileridir (Adler, 2009, s. 313). Geleneksel sınıflama sistemleri ve konu başlıkları, bir kaynak için tekil bir sınıflama sağlayarak bilginin sistematik biçimde düzenlenmesini amaçlarlar (Shirky, 2005).

Kongre Kütüphanesi Konu Başlıkları Listesi (Library of Congress Subject Headings, LCSH) 1898'den beri Kongre Kütüphanesi'nde bulunan materyallerin kataloglanmasında aktif olarak kullanılmaktadır. Konu başlıklarına yönelik ekleme ve değişiklik önerileri düzenli olarak Politika ve Standartlar Birimi personeli tarafından gözden geçirilmekte ve kabul gören önerilerin listesi yayımlanmaktadır. Ortak kataloglama vasıtasıyla Amerika civarındaki diğer kütüphaneler de koleksiyonlarına konusal erişim sağlamak amacıyla LC (Library of Congress) konu başlıklarını kullanmaktadırlar. LC konu başlıkları ayrıca dünya çapında da büyük küçük pek çok kütüphanede farklı dillere çevrilerek kullanılmakta ve dünyanın en yaygın kullanılan uyarlanmış konu dizinleme dili olarak kabul görmektedir (Library of Congress, 2015a; 2015b). LC konu başlıkları bağlayıcı bir sistemdir, yani LC konu başlıkları ilişkili terimleri (related terms), eş anlamlıları veya göndermeler kullanılarak oluşturulan seçenekleri birbirine bağlar. Bu şekilde kullanıcıyı yetkili olmayan terimden geçerli başlığa yönlendirir. Çevrimiçi kütüphane katalogları kullanıcıların taramalarda geçerli terimi seçebilmeleri için "bakınız" ve "ayrıca bakınız" yönlendirmelerine bağlantı sağlarlar (Adler, 2009, s. 313).

LC konu başlıklarının yanı sıra onunla uyumlu olarak Kanada'daki dokümanlara ve Kanada'ya yönelik konularda konu başlığı sağlamayı hedefleyen Kanada Konu Başlıkları Listesi (Canadian Subject Headings, CSH) ve Amerika Ulusal Tıp Kütüphanesi tarafından hazırlanan Tıp Konu Başlıkları Listesi (Medical Subject Headings, MeSH) gibi farklı konu başlıkları listeleri de bulunmaktadır.

Katalog kaydının önemli bir parçası olarak kaynakları tanımlamaya yönelik bilgi profesyonelleri tarafından üst veri standartları veya kontrollü sözcükler kullanılarak konusal üst veriler oluşturulmaktadır. Örneğin, kaynağa bir konu terimi eklenirken ilk olarak kataloglama uzmanı kaynağın konusal içeriğini tespit etmektedir. Sonrasında ise, kaynağın konusal içeriği LC konu başlıkları gibi kontrollü sözcüklerden elde edilen en iyi konusal temsil terimi ile eşleştirilmektedir (Lu, Park ve Hu, 2010, s. 764). Konu başlığı verme aşamasında temel alınan bir konu başlığı listesi (LC konu başlıkları gibi) olmasının yanı sıra bazı durumlarda karar verme aşamasında kataloglama uzmanının yaklaşımı da önemli olabilmektedir. Çünkü çoğu zaman kuralları yorumlayabilmek için entelektüel bir birikim ve çaba gerekmektedir.

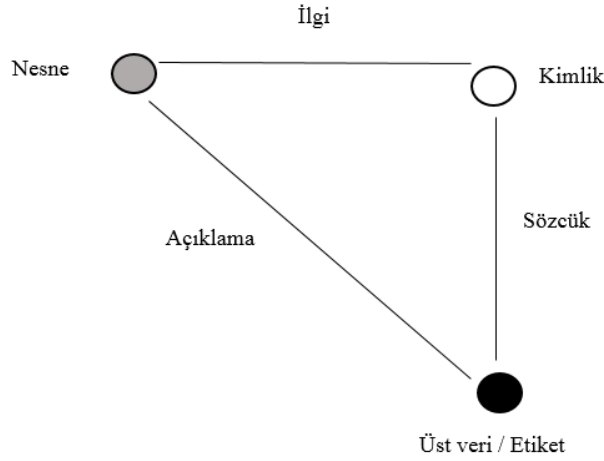
Kontrollü sözcükler kütüphane kataloglarının kendi içerisinde ve diğer kütüphane katalogları ile karşılıklı olarak ya da bilgi erişim sistemlerinde yer alan bilginin öngörülebilir ve tam olması için homojenlik ve evrensellik sağlayarak tasarlanmaktadır (Adler, 2009, s. 313). Ayrıca, kontrollü sözcükler ve standartlar tek biçim erişime ve karşılıklı işlerliğe de olanak tanımaktadırlar (Matusiak, 2006, s. 295).

Belirtilen özelliklerinin yanı sıra kontrollü sözcükler giderek kalıplaşmış ve kullanıcıların konuşma dilinden uzak bir duruma gelmekte ve çoğunlukla içerik yazarlarından gelen bilgileri kapsamamakta ya da kaçırılmaktadır (Rosenfeld, 2005). Ayrıca kullanıcıyı belirli bir kontrollü sözcük listesi kullanma konusunda zorladığı ve kullanmadığı takdirde bilgiye erişimini engellediği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Etiketleme

Etiketler, kullanıcılar tarafından daha sonra erişebilmeleri için kaynaklara (kitaplar, görseller, web siteleri, ...vb.) atanan anahtar sözcükler olarak bilinmektedirler (Thomas, Caudle ve Schmitz, 2009, s. 411). “Folk” ve “taxonomy” sözcüklerinin birleşiminden oluşan “folksonomi” kavramı ilk kez Wal (2007) tarafından kullanılmış ve bireylerin kendi erişimleri için URL’ye sahip herhangi bir nesneyi ve bilgiyi kişisel olarak bağımsız bir şekilde işaretlemesi / etiketlemesi olarak tanımlanmıştır. Bu kavram, etiketleme, sosyal etiketleme, sosyal imleme, ortak etiketleme (tagging, social tagging, collaborative tagging) gibi farklı kavramlarla da ifade edilebilmektedir. Özellikle Web 2.0’dan sonra kullanıcıların da içerik oluşturma, içeriğe müdahale etme ve içeriği düzenleme işine dâhil olmasıyla birlikte gündeme gelmeye başlamıştır. İnternet ortamında kaynakların tanımlanması işine serbest / doğal dile dayalı kullanıcı bakış açısı ve yaklaşımı getirmiştir.

Etiketleme işlemi genellikle başkalarıyla paylaşılabilen ve açık durumda olan sosyal bir ortamda gerçekleştirilir. Etiketler, bilgiyi kullanan bir diğer deyişle bilgiyi tüketen kullanıcılar tarafından oluşturulurlar. Bu tür dışa dönük etiketlerin değeri kullanıcıların kendi sözcüklerini kullanmaları ve bilgiden / nesneden anlaşılan çıkarımlara dayalı belirgin anlamları eklemelerinden ileri gelmektedir. Öte yandan kullanıcılar, genellikle etiketleme işleminde sınıflamayı çok dikkate almamakta, konuları kendi anlayabilecekleri anlamı sağlayacak şekilde etiketlemektedirler. Wal (2007) ayrıca etiketlemede *etiket*, *etiketlenen nesne* ve etiketlenen nesneye zengin bir anlam sağlayan ve etiket terimindeki belirsizliği gidermede temeli oluşturan *kimlik* olmak üzere üç temel prensibe (bkz. Şekil 1) yönelik inanın halen güçlü bir şekilde devam ettiğini ifade etmiştir.

Şekil 1. Folksonomi Üçlüsü (Wal, 2006)

Shirky (2005)’e göre etiketleme sırasında kullanıcılar tarafından oluşturulan serbest bağlantılar, sistemler üzerinde yer alan kaynakların yanı sıra Web’de yer alan büyük miktarda ve karmaşık verilerin de düzenlenmesinde en etkili yöntemlerden biridir. Sınıflama sistemleri, bir kaynağın birden fazla yerde sınıflandırılması konusunda başarısız kalmakta, öte yandan giderek sınıflama sistemini sabit tutmak ve sınıflama işlemini gerçekleştiren bir uzman için kullanıcıların nasıl arama yaptığını tahmin etmek imkânsız hale gelmektedir. Oysa etiketlemede, kullanıcı aşına olduğu/olmadığı bir kontrollü sözcük listesinden sadece bir veya iki terimle kaynağı sınırlamak ve buna göre karar vermek zorunda değildir (Shirky, 2005). Kullanıcılar etiketlemeyi temel olarak kendileri için yapmakta, yazılımlar ise bir kaynak için kullanılan etiketlerin tamamının görünür hale gelmesine imkân tanımaktadırlar. Bu sayede kullanıcılar diğer kullanıcıların etiketlerini de kullanabilmekte ve atadıkları etiketleri karşılaştırabilmektedirler. Bu sayede kullanıcılar arasında kaynaklara yönelik bilgi ve deneyim paylaşımı gerçekleşmektedir (Golder ve Huberman, 2006, s. 205-206). Ayrıca, kullanıcılar tarafından eklenen bu tür üst veriler kişisel düzeyde bilgiye erişimin yanı sıra genel düzeyde de bilgiye erişimi güçlendirmektedir (Thomas ve diğerleri, 2009, s. 414).

Günümüzde etiketleme kavramına hemen hemen herkesin özellikle sosyal ağlar aracılığıyla aşına olduğu söylenebilir. Facebook’daki gönderilerde kullanılan etiketler, fotoğraflardaki kişilerin etiketlenmesi, Twitter’daki ve Instagram’daki hashtag’ler hem işaretlemeyi hem de kategorize etmeyi sağlamaktadır. Folksonomi ya da etiketleme olarak bilinen bu işlemler sonucunda bilgi hem kültürel açıdan hem de bireysel ve kurumsal açılardan sınıflanmaktadır (Glushko, Maglio, Matlock ve Barsalou, 2008; Tonta, 2012, s. 166). Bireysel açıdan sınıflama imkânı sayesinde kullanıcılar kaynakları kişiselleştirebilmektedirler. Öte yandan, bu tür bireysel sınıflamaya

dayalı etiketlerin (“oku”, “must read”... gibi) bazen oldukça spesifik kalabildiği, başka kullanıcılar tarafından anlaşılmasının zorlaştığı, hatta kaynağın konusunu yansıtmaktan uzak olabildiği de unutulmamalıdır.

Etiketleme uygulamaları çeşitli kütüphane uygulamalarına adapte edilebilir duruma gelmiştir. Bunlar yeni nesil kütüphane katalogları olarak da adlandırılabilir. En bilinen ve kullanımı yaygın olan uygulamalar; LibraryThing, Goodreads ve Shelfari’dir.

LibraryThing

2005 yılından beri faaliyette olan LibraryThing², kullanıcıların kendi kitap koleksiyonlarını düzenlemede kullandıkları kişisel çevrimiçi kataloglama araçlarından biridir. LibraryThing, kullanıcıların anlamlı anahtar sözcüklerle kaynakları etiketlemelerine, kaynakları değerlendirmelerine, benzer konuda başka kullanıcılara ait kaynakları taramalarına, aynı tanımlayıcı ifadelerle etiketlenmiş kaynakları taramalarına ve grup oluşturup gruba katkı sağlamalarına imkân veren bir yapıdır (Westcott, Chappell ve Lebel, 2009, s. 78).

LibraryThing etiketleri, kullanıcı odaklı olup, çevrimiçi kataloglarda etiket bulutu veya etiket listesi olarak yer alabilme özelliğine sahiptir. Etiket gösterimi, farklı LibraryThing kullanıcıları tarafından uygulanan etiketlerden popüleritesi fazla olanların popüleritesi az olan etiketlere oranla daha büyük puntoda ve koyu yazımı şeklinde olmaktadır (bkz. Şekil 2).

The screenshot shows the LibraryThing interface for the book 'Looking for Information: A Survey of Research on Information Seeking,...' by Donald O. Case. The page features a navigation bar with 'Home', 'Groups', 'Talk', and 'Zeitgeist'. The book cover is displayed on the left. The main content area includes a table with the following data:

Members	Reviews	Popularity	Average rating	Conversations
287	4	39,220	★★★ (3.17)	None

Below the table, there are buttons for 'Add to your library' and 'Add to wishlist'. The page also shows a list of tags including 'behavior', 'grad school', 'Human Information Behavior', 'information', 'information behavior', 'information needs', 'information retrieval', 'information science', 'information seeking', 'information studies', 'librarianship', 'libraries', 'library', 'library and information science', 'library science', 'LIS', 'LIS510', 'MLIS', 'non-fiction', 'own', 'psychology', 'read', 'reference', 'research', 'school', 'textbook', 'theories', and 'ux'.

Şekil 2. LibraryThing Etiket Gösterimi

LibraryThing’de kaynaklar için etiketlerin listelendiği etiket tarayıcı üzerindeki etiketlere tıkladığında ilgili diğer etiketlere önermede bulunabilmekte ve aynı LibraryThing etiketine sahip kaynaklar listelenebilmektedir (Westcott ve diğerleri, 2009, s. 78). İki milyona yakın üyesi bulunan LibraryThing, yaklaşık 95 milyon kataloglanmış kitabı ve 114 milyon etiketi bünyesinde barındırmaktadır (LibraryThing Zeitgeist, 2015).

İlgili Çalışmalar

Literatürde konu başlıklarını ve etiketleri değerlendiren çeşitli araştırmalar mevcuttur. 2008 yılında gerçekleştirilen Sinclair ve Cardew-Hall’a ait çalışmada, etiket bulutlarının bireylerin etiket veri setinde bilgi ararken onlara herhangi bir katkı sağlayıp sağlamadığı incelenmiştir. Buna göre, etiket bulutunun özellikle taramalarda veya spesifik olmayan bilgi keşfinde yararlı olduğu, veri setinin içeriğine yönelik görsel bir özet sunmasının avantajlı olduğu ve etiket bulutunda yer alan terimlerin taranmasının özel sorgu terimleri oluşturmaya nazaran daha az bilişsel çaba gerektirdiği ve bu yönüyle daha kullanışlı olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan, etiket bulutunun özel bir bilgi arandığında çok kullanışlı olamayabileceğine de dikkat çekilmiştir. 2009 yılına ait bir diğer çalışmada ise “cinsiyet değiştirme” konusuna ilişkin LC konu başlıkları ile LibraryThing etiketleri değerlendirilmiştir. LC konu başlıklarının cinsiyete ilişkin baskın söylemleri çoğaltıcı kritik bir rol oynadığı ortaya konmuştur. Katalogdaki kontrollü sözcüklere kullanıcıların sesini oluşturan etiketlerin de

² Sayfaya <https://www.librarything.com/> adresinden erişilebilir.

eklenmesinin bilginin aranmasında ve keşfinde oldukça önemli olduğu belirtilmiştir (Adler, 2009). LC konu başlıkları ile LibraryThing etiketlerinin karşılaştırılmasına yönelik bir diğer çalışma Carman (2009)'a aittir. Carman çalışmasında, LC konu başlıkları ile LibraryThing etiketlerinin ne oranda örtüştüğünü ve LibraryThing etiketlerinin LC konu başlıklarına ne kadar ek bilgi sağladığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Buna yönelik olarak etiketler LibraryThing'den, konu başlıkları ise OCLC Worldcat'ten sağlanmıştır. Çalışma sonucunda, konu başlıkları ile örtüşen etiketlerin kaynağın ait olduğu temel konuyu belirlemede etkili olduğunu ve konu başlıklarına ek bilgi sağladığı, ancak detaylar konusunda etkisinin oldukça az olduğu görülmüştür.

Literatürde kullanıcılar tarafından atanan etiketlerin mi yoksa uzmanlar tarafından verilen konu başlıklarının mı daha üstün olduğunu tartışan çalışmalar da bulunmaktadır. Voss (2007), hem etiketlerin hem kontrollü sözcüklerin manuel dizinlemenin birer türü olduğunu ve aralarındaki farklılığın kayda değer geri bildirimlerle bulanıklaştığını ifade etmiştir. Öte yandan, her iki yapının da farklı güçlü yanları olduğunu, birinin zayıf özelliğini diğerinin güçlü özelliğinin tamamladığını vurgulamıştır. Shirky (2005) ise farklı olarak, Web'de kontrollü sözcük kullanımının değerli olmadığını savunmaktadır. Weibel (2006), her iki yaklaşımın da karma hale getirilerek daha zengin üst veriler yaratılmasını önermiştir. Matusiak (2006, s. 295) da her iki yöntemin birbirini desteklediğini ifade etmiştir. Örneğin, görsel kaynaklara entelektüel erişimdeki zorluklar açısından geleneksel dizinleme, daha tutarlı dizinleme ve görsel özelliklerin tanımlanmasında nispeten benzer düzey özgünlük sunmaktadır. Öte yandan etiketler ise kullanıcının dilini, yaklaşımını, deneyimini ve uzmanlığını işin içine katmakta ve kullanıcı odaklı dizinlemeye doğru bir yönelim sağlamaktadır (Matusiak, 2006, s. 295).

2008 yılında Kongre Kütüphanesi fotoğraf arşivinde yer alan bazı fotoğrafların Flickr'a konulması ve kullanıcıların bu fotoğrafları etiketlemeleri üzerine bir proje gerçekleştirilmiştir. Projenin amacı, kütüphane koleksiyonunda bulunan fotoğrafların paylaşarak buna yönelik farkındalık oluşturmak ve kütüphane materyallerinin Web ortamında etiketlenmesinin deneyimlenmesi olarak ifade edilmiştir. Flickr projesi kütüphaneye ve koleksiyonuna ilişkin farkındalığı artırmış, koleksiyonlar arasında yaratıcı etkileşimi teşvik etmiş, kütüphane personelinin etiketleme ve Web 2.0 ortamı konusunda deneyim kazanmasını sağlamıştır (Springer ve diğerleri, 2008).

Türkçe literatüre bakıldığında, literatürün konu başlıkları ve etiketleri değerlendiren çalışmaların varlığı açısından zayıf olduğu görülmüştür. Bunun, Türkiye'de yer alan kütüphanelerde LibraryThing ve benzer uygulamaların henüz yaygın olarak kullanılmıyor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Araştırma Soruları

Çalışmanın amacı, kaynaklara verilen konu başlıkları ile bu kaynaklara kullanıcıların atamış oldukları etiketlerin kaynağın konusunun tanımlanması açısından rolünü ortaya koymaktır. Böylelikle kullanıcı etiketlerinin ve konu başlıklarının kaynakların konularını tanımlamada ne kadar örtüştüklerinin saptanması hedeflenmektedir. Çalışmanın veri setini ve kapsamını Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi "Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim" koleksiyonunda (Z rafında) yer alan 2009 kitaplık evrenden sistematik örnekleme (1/10'luk) ile seçilen 200 kitap oluşturmaktadır. Seçilen 200 kitaba ilişkin LC konu başlıkları Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesinden, etiketler ise LibraryThing'den sağlanmıştır. Elde edilen konu başlıkları ve etiketler bir Microsoft Excel dosyasında toplanmış olup, bunların analizinde IBM SPSS Statistics 21 ve Microsoft Excel aracılığıyla çeşitli betimsel ve çıkarımsal istatistiklerden yararlanılmıştır.

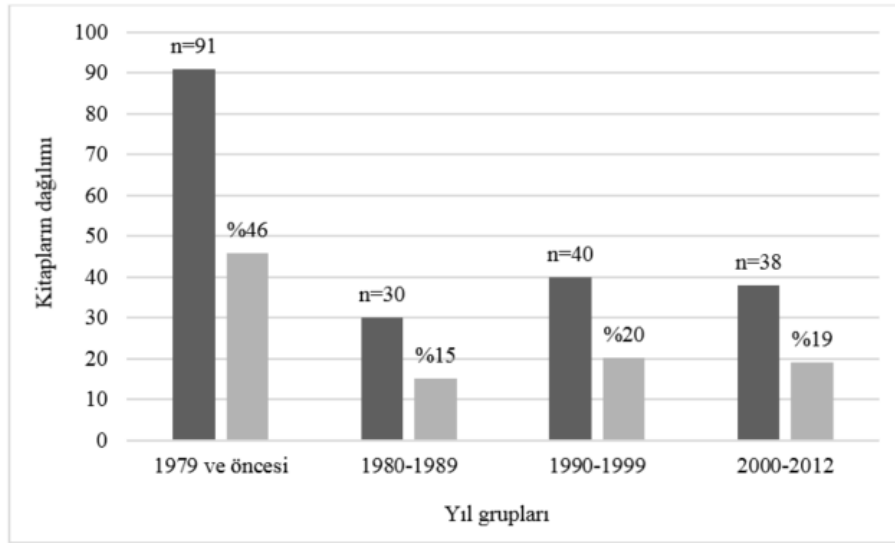
Çalışma kapsamında yanıtlanması hedeflenen temel araştırma soruları şunlardır:

- LC konu başlıkları ile LibraryThing etiketleri arasında sayı bakımından anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Birbiriyle örtüşen konu başlıkları ve etiketlerin oranı nedir?
- Kitaplara verilen konu başlığı ve etiket sayıları açısından yıllara göre farklılık var mıdır?

Bulgular

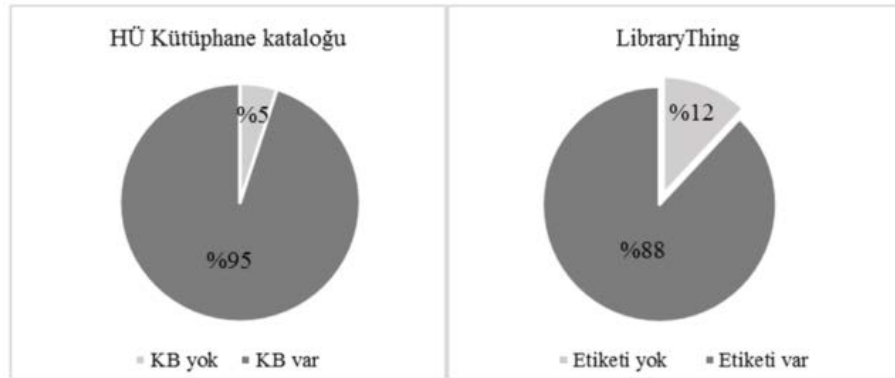
Çalışmanın temelini oluşturan veri seti 200 kitaptan meydana gelmektedir. Bu kitapların %96'sı (n=193) İngilizce, %2'si (n=4) Almanca, %1'i (n=2) Türkçe, kalan %1'lik (n=1) kısmı ise Fransızca kitaplardan oluşmaktadır.

Kitapların yıllara göre dağılımına bakıldığında (bkz. Şekil 3), 1979 ve öncesi yıllara ait kitapların %46'lık oranla, incelenen kitapların yaklaşık olarak yarısını oluşturduğu görülmektedir. 1990-1999 yıl aralığındaki kitaplar %20'lik oranla ikinci ve yine benzer oranla (%19) 2000-2012 yıl aralığındaki kitaplar ise üçüncü sırada gelmektedir. Kitaplar içerisinde en eski sayılabilecek kitap 1876 yılına aittir.

Şekil 3. Kitapların Yıllara Göre Dağılımı³

Tüm bu oranlar değerlendirildiğinde, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi “Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim” koleksiyonunun çok güncel olmadığı söylenebilir.

Çalışma kapsamında incelenen ve Şekil 4’te yer verilen unsurlardan bir tanesi de hiç konu başlığı ya da etiket almamış olan kitapların dağılımıdır.

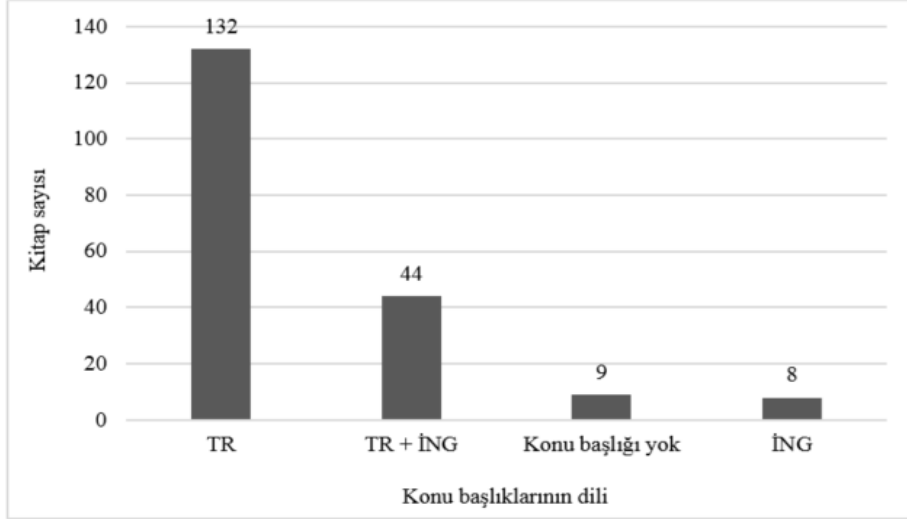

Şekil 4. Hiç Konu Başlığı (KB) ya da Etiket Almamış Olan Kitapların Dağılımı

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi’nin kataloğunda yer alan kitaplardan %5’inin (n=9) konu başlığı bulunmamaktadır. Bu kitapların konu başlığı atanabilir nitelikte olup olmadıklarını doğrulamak amacıyla kitaplar OCLC WorldCat’te de taranmış ve bunlardan sekizine LC konu başlığı atandığı görülmüştür. Bu durumda, konu başlığı olmayan kitapların kataloglama hatasına maruz kaldığı söylenebilir. LibraryThing’de hiç etiket almamış olan kitapların oranı ise %12’dir (n=24). Bu kitaplara etiket atanmamış olması, belirtilen platformda kitaplara ilişkin konusal olarak tanımlayıcı unsur bulunmadığı için farklı kullanıcılar tarafından bu kitaplara erişimde sıkıntı yaşanabileceği anlamına gelmektedir.

İncelenen kitapların büyük bölümü (%96’sı) İngilizce kitaplardan oluşmaktadır. Buna yönelik olarak bu kitaplara verilen LC konu başlıkları değerlendirilmiştir.

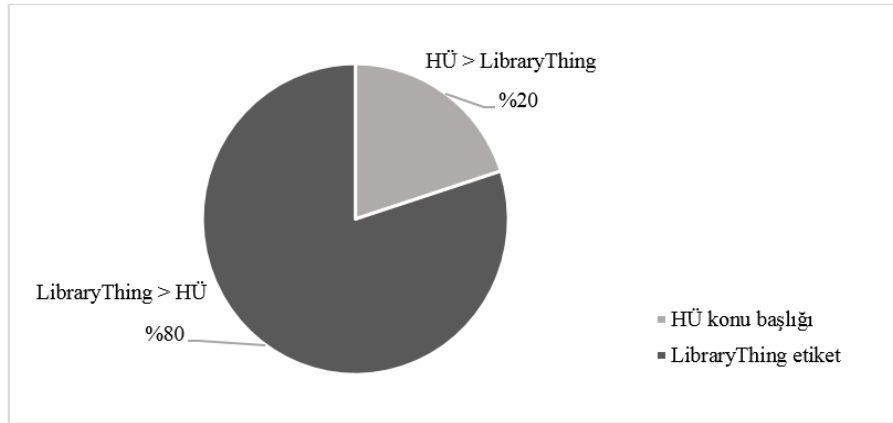
³ Örneklemdaki 200 kitaptan bir tanesinin yıl bilgisine erişilemediği için Şekil 3’te toplam kitap sayısı 199’u vermektedir.

Şekil 5. İngilizce Kitaplara Verilen LC Konu Başlıkları (n)

Konu başlığı olmayan kitap sayısının dokuz olduğuna Şekil 4’te değinilmişti. Bunun yanı sıra Şekil 5’e bakıldığında, incelenen İngilizce kitapların 132 tanesinin sadece Türkçe konu başlığına sahip olduğu görülmektedir. 44 tanesi hem Türkçe hem de İngilizce, sekiz tanesi ise sadece İngilizce konu başlığı içermektedir. Bu durum, katalogta yer alan kitaplara konu başlığı vermede dil açısından belli bir standart olmadığını ortaya koymaktadır. LibraryThing’de yer alan etiketlerin tamamına yakını İngilizce olduğu için çalışma kapsamında konu başlıkları ve etiketlerde karşılaştırma yapabilmek amacıyla, Türkçe konu başlıklarının İngilizce karşılıkları çalışmayı gerçekleştiren kişi tarafından eklenmiştir.

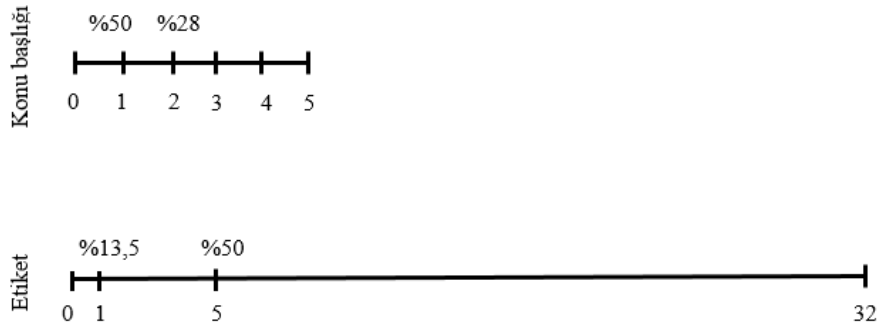
Çalışmada ayrıca kitaplara verilen konu başlığı ve etiket sayıları karşılaştırılmıştır.

Şekil 6. Kitaplara Verilen Konu Başlığı ve Etiket Sayılarının Karşılaştırılması

Şekil 6’ya göre, kitapların %20’sinde Hacettepe Üniversitesi katalogunda verilen konu başlığı sayısı LibraryThing’de verilen etiket sayısından fazladır. %12,5’inde LibraryThing’de kaynağa verilen etiket sayısı Hacettepe Üniversitesi katalogunda o kaynağa verilen konu başlığı sayısından azdır ya da o kaynağa LibraryThing’de hiç etiket verilmemiştir.

Konu başlığı ve etiket sayılarının incelenmesine yönelik bir diğer değerlendirme Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7. Kitaplara Verilen Konu Başlığı ve Etiket Sayıları

Konu başlığı ve etiket sayılarının dağılımına bakıldığında, konu başlıklarında %50'lik oranla en fazla tek konu başlığı kullanımını, %28'lik oranla iki konu başlığı kullanımı izlemektedir. Kitaplara verilen maksimum konu başlığı sayısı ise beştir. Bu, örneklemdaki sadece bir kitapta mevcuttur. LibraryThing'deki etiketlerde ise, kitapların yarısı beş ve daha az etiket almıştır. Diğer yarısı ise beşten fazla etiket ile etiketlenmiştir. Kitapları tanımlamada kullanılan maksimum etiket sayısı ise bir kitap için 32'dir.

Çalışmada değerlendirilen bir diğer unsur birbiriyle örtüşen konu başlığı ve etiket oranlarıdır.

Tablo 1. Konu Başlıkları (KB) ve Etiketlerin Örtüşme Durumu

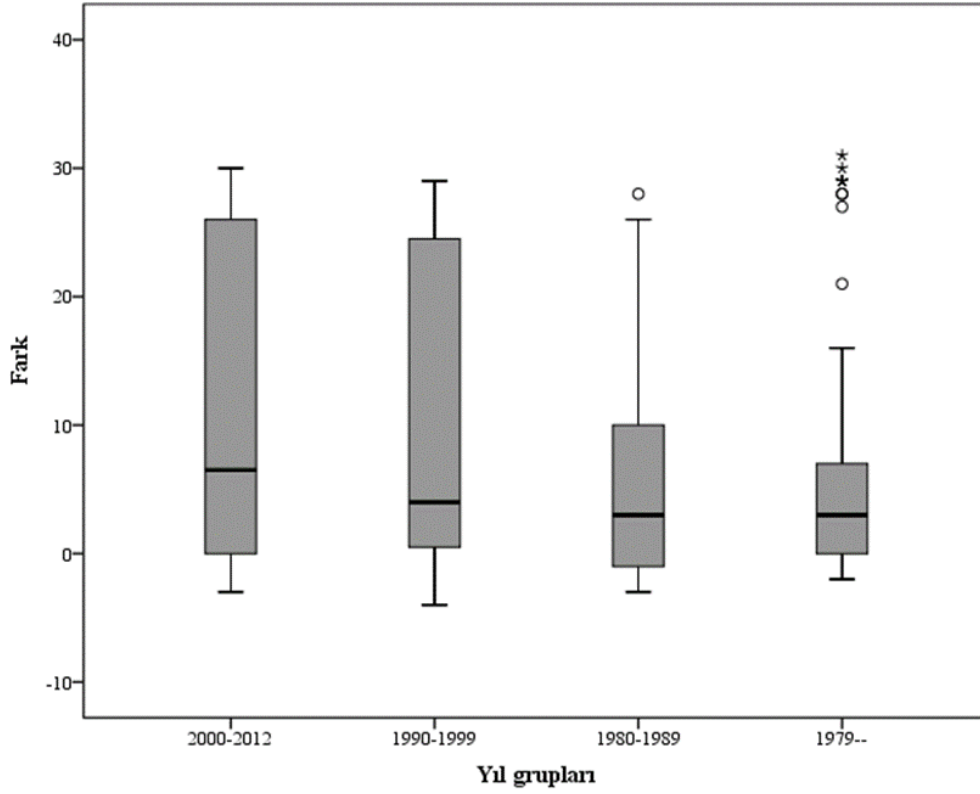
KB ve Etiket Örtüşme Sayısı	%
0 örtüşme	55
1 örtüşme	32
2 – 4 örtüşme	13

Tablo 1'de görüldüğü gibi, hiç konu başlığı ya da etiket almamış kitapların oranı %55'tir. Öte yandan kitaplara verilen konu başlığı ve etiketlerden sadece bir tanesinin örtüştüğü kitapların oranı %32'dir. İki ila dört konu başlığı ve etiketin örtüştüğü kitaplar ise %13 oranındadır.

Konu başlığı verme ile etiket atama yönünden, Hacettepe Üniversitesi kataloğundaki konu başlıkları ile LibraryThing etiketleri arasında sayı bakımından bir ilişki olup olmadığı Spearman Korelasyon Testi ile incelenmiş olup, bu unsurlar arasında sayı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı anlaşılmıştır ($p=0,425$; $r=0,057$).

Çalışma kapsamında incelenen son unsur ise yıllara göre etiket sayısındaki değişimdir. Bu değişim aşağıda Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8. Yıllara Göre Etiket Sayısındaki Değişim

Konu başlığı ve etiket sayılarının yıllara göre dağılımında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirleyebilmek için öncelikle konu başlığı ve etiket sayılarının normal dağılım durumuna bakılmıştır. Uygulanan Kolmogorov-Smirnov Testi ile verilerin normal dağılmadığı tespit edildiğinden farkların anlaşılabilmesi için Kruskal Wallis Testi yapılmıştır. Bu teste göre konu başlığı ve etiket sayılarının yıllara göre dağılımının %95 güven düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Şekil 8’de de görüldüğü gibi, 1990 öncesi ve sonrasında kitaplara verilen etiket sayısı açısından farklılık bulunmaktadır. Kitaplara atanan etiket sayıları konu başlıklarının sayısına nazaran daha fazla olduğu için etiket sayılarındaki yıllara göre farklılık daha belirgindir. 1990 sonrasında yaklaşık beş etiketlik bir artış olmuştur ve bu farklılığı yaratan büyük oranda 1979 ve öncesi kitaplardır.

Sonuç ve Değerlendirme

Kaynaklara verilen konu başlıkları ile bu kaynaklara kullanıcıların atamış oldukları etiketlerin kaynağın konusunun tanımlanması açısından rolünü ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi’nin kataloğunda bazı sıkıntılar olduğu görülmektedir. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi koleksiyonunda “Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim” konusunda, İngilizce kitaplar yoğunlukta olup, bu konudaki koleksiyon çok güncel değildir. Kitapların dokuz tanesine konu başlığı atanmamıştır. Konu başlığı olmayan kitapların kataloglama hatasına maruz kaldığı düşünülmektedir. Çalışma kapsamına alınmış olan Kütüphanenin “Kütüphanecilik ve Bilgi Bilim” koleksiyonunun konu başlıkları açısından bu tür sorunlu bir duruma sahip olması, konu başlığı veren ekibin çoğunlukla kütüphanecilerden oluştuğu ve bu konudaki koleksiyonun içeriğine kendi alanları olduğu için daha hâkim oldukları göz önünde bulundurulduğunda oldukça düşündürücüdür.

Katalogda yer alan kitaplara konu başlığı vermede dil açısından belli bir standart olmadığı anlaşılmıştır. Almanca, Fransızca ve İngilizce kaynaklar için özellikle İngilizce konu başlığının olması, koleksiyonun bir üniversite kütüphanesine ait olduğu ve üniversite bünyesinde yurt dışından gelen öğrenci ve öğretim elemanlarının olduğu düşünüldüğünde bir hayli önemlidir.

LibraryThing’de yer alıp da etiket atanmamış 24 adet kitap olması, bu kitaplara ilişkin herhangi bir konusal tanımlayıcı unsur bulunmadığı için bu kitaplara farklı kullanıcılar tarafından erişimde sıkıntı yaşanabileceği anlamına gelmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi’nin kataloğunda kullanılan LC konu başlıkları ile LibraryThing’de verilen etiketler arasında sayı açısından anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Konu başlığı ve etiket sayısı açısından ise yıllara göre farklılık bulunmakta ve bu farklılık özellikle 1990 yılı öncesi ve sonrasındaki kitaplara verilen etiket sayılarında göze çarpmaktadır.

Konuların giderek disiplinlerarası bir hal almaya başlaması sonucu kaynakların konularının sadece belirli konu başlıkları ile sınırlanmasının çok doğru olmadığı düşünülmektedir. Bunun için, günümüz koşulları ve buna bağlı olarak değişen kullanıcıların bilgi arama davranışları dikkate alındığında, kullanıcılar tarafından oluşturulan etiketlerin kataloğlara eklenmesi ve LibraryThing gibi platformlarla entegrasyonun sağlanması, kullanıcıların bilgi arama davranışlarını ve bilgiye erişimlerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Konuların giderek disiplinlerarası bir hâl almaya başlamasının bir diğer sonucu olarak kataloglamada alan uzmanlarına da yer verilmesinin kaynakların doğru şekilde tanımlanmasını kolaylaştıracağı tahmin edilmektedir.

Bilginin düzenlenmesi ve kataloglama eğitiminde yeni nesil kütüphane kataloğu ve etiketleme yaklaşımlarına da yer verilmesi, gelişmelere ayak uydurabilmek açısından son derece kritik bir öneme sahiptir.

Gerçekleştirilen bu çalışmaya ek olarak, daha sağlıklı çıkarımlarda bulunabilmek için kütüphanecilik ve bilgi bilim alanında çalışan uygulamacıların görüşlerini, konu başlığı verme konusunda karşılaştıkları sıkıntıları, etiketleme yaklaşımına yönelik bakış açılarını yansıtan çalışmalara da ihtiyaç vardır.

Teşekkür

Çalışmada yer verilen H. Ü Kütüphanesi’nin katalog verilerinin sağlanması konusunda yardımcı olan H. Ü Beytepe Kütüphanesi Danışma ve Eğitim Biriminden Cihan Doğan’a, çalışmaya değerli görüşleri ile destek olan hocalarım Prof. Dr. Nazan Özenç Uçak, Doç. Dr. Umut Al ve Arş. Gör. Güleda Doğan’a teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça

- Adler, M. (2009). Transcending library catalogs: A comparative study of controlled terms in Library of Congress Subject Headings and user-generated tags in LibraryThing for transgender books. *Journal of Web Librarianship*, 3(4), 309-331. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/19322900903341099> adresinden erişildi.
- Carman, N. (2009). *LibraryThing tags and Library of Congress Subject Headings: A comparison of science fiction and fantasy works* (Yüksek lisans tezi, Victoria University of Wellington, Yeni Zelanda). <http://researcharchive.vuw.ac.nz/bitstream/handle/10063/1272/thesis.pdf?sequence=1> adresinden erişildi.
- Case, D. O. (2002). *Looking for information: A survey of research on information seeking, needs, and behavior*. USA: Academic Press.
- Glushko, R. J., Maglio, P. P., Matlock, T. ve Barsalou, L. W. (2008). Categorization in the wild. *Trends in Cognitive Sciences*, 12(4), 129-135. <http://faculty.ucmerced.edu/tmatlock/papers/paper-categorization-in-wild.pdf> adresinden erişildi.
- Golder, S. A. ve Huberman, B. A. (2006). Usage patterns of collaborative tagging systems. *Journal of Information Science*, 32(2), 198-208. <http://jis.sagepub.com/content/32/2/198.full.pdf+html> adresinden erişildi.
- Library of Congress. (2015a). *Library of Congress Subject Headings*. <http://id.loc.gov/authorities/subjects.html> adresinden erişildi.
- Library of Congress. (2015b). *Subject Headings & Genre/Form Terms*. <http://www.loc.gov/aba/cataloging/subject/> adresinden erişildi.
- LibraryThing Zeitgeist*. (2015). <https://www.librarything.com/zeitgeist> adresinden erişildi.
- Lu, C., Park, J. ve Hu, X. (2010). User tags versus expert-assigned subject terms: A comparison of LibraryThing tags and Library of Congress Subject Headings. *Journal of Information Science*, 36(6), 763-779. <http://jis.sagepub.com/content/36/6/763.full.pdf> adresinden erişildi.
- Matusiak, K. (2006). Towards user-centered indexing in digital image collections. *International Digital Library Perspectives*, 22(4), 283-298. http://www.jasonmorrison.net/iakm/cited/Matusiak_user-centered_indexing_digital_image.pdf adresinden erişildi.
- Rosenfeld, L. (2005). *Folksonomies? How about metadata ecologies?* http://www.louisrosenfeld.com/home/bloug_archive/000330.html adresinden erişildi.

- Shirky, C. (2005). *Ontology is overrated: Categories, links, and tags*. http://www.shirky.com/writings/ontology_overrated.html adresinden erişildi.
- Sinclair, J. ve Cardew-Hall, M. (2008). The folksonomy tag cloud: When is it useful? *Journal of Information Science*, 34(1), 15-29. <http://jis.sagepub.com/content/34/1/15.full.pdf+html> adresinden erişildi.
- Spink, A. ve Cole, C. (2004). Introduction to information seeking research. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 55 (8), 657-659. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asi.20014/pdf> adresinden erişildi.
- Springer, M., Dulabahn, B., Michel, P., Natanson, B., Reser, D., Woodward, D. ve diğerleri. (2008). For the common good: The Library of Congress Flickr Pilot Experiment. http://www.loc.gov/r/print/flickr_report_final.pdf adresinden erişildi.
- Thomas, M., Caudle, D. M. ve Schmitz, C. M. (2009). To tag or not to tag? *Library Hi Tech*, 27(3), 411-434. <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/07378830910988540> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2012). Bilgi sınıflama, bilgi düzenleme ve bilgi erişim. Ö. Külcü, T. Çakmak, N. Özel (Yay. Haz.), *Prof. Dr. K. Gülbün Baydur'a armağan* içinde (s. 155-172). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Voss, J. (2007). *Tagging, folksonomy & co-renaissance of manual indexing?* http://arxiv.org/PS_cache/cs/pdf/0701/0701072v2.pdf adresinden erişildi.
- Wal, T. V. (2006). *Understanding folksonomy (tagging that works)*. 8 Eylül 2006'da Brighton, İngiltere'de gerçekleştirilen sunuş slaytları. http://s3.amazonaws.com/2006presentations/dconstruct/Tagging_in_RW.pdf adresinden erişildi.
- Wal, T. V. (2007). *Folksonomy: Folksonomy coinage and definition*. <http://vanderwal.net/folksonomy.html> adresinden erişildi.
- Weibel, S. (2006). *Hybrid vigor*. http://weibel-lines.typepad.com/weibelines/2006/03/hybrid_vigor.html adresinden erişildi.
- Westcott, J., Chappell, A. ve Lebel, C. (2009). LibraryThing for libraries at Claremont. *Library Hi Tech*, 27(1), 78-81. <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/07378830910942937> adresinden erişildi.
- Wilson, T. D. (2000). Human information behavior. *Informing Science*, 3(2), 49-55. <http://www.inform.nu/Articles/Vol3/v3n2p49-56.pdf> adresinden erişilmiştir.